

v solidno urejenem tedniku *Telegram*. Večinoma zaradi potrebe revije *Jezik* in omenjenega tednika so nastali posamezni članki, ki zavzemajo del knjige zagrebskega univerzitetnega profesorja dr. Ljudevita Jonkeja: *Književni jezik u teoriji i praksi*.

Kratko rečeno, ta knjiga naj bi približala sodobnemu bralcu podobo hrvatskega knjižnega jezika v 19. in 20. stoletju, torej po provincialnih knjižnih jezikih v preteklih stoletjih nastanek enotnega knjižnega jezika za vse Hrvate, njegov razvoj in današnje stanje, ki se v marsičem razlikuje od prvotne norme.

Avtor je posvetil posebno pozornost problematiki pisanja in branja starega jata, samoglasniškega *r*, nasprotju zagrebske in reške šole (Veber-Kurelac), vlogi hrvatskih dialektov pri formiranju knjižnega jezika, dvem variantam knjižnega jezika, bohemizmu in ustvarjanju znanstvene terminologije, pri čemer je posebno poudaril filološki talent Bogoslova Suleka. Pisec je realno orisal porodno težavo enotnega knjižnega jezika za Hrvate, zasluge Gaja pri uvajanju štokavščine in urejanju pravopisa, pa tudi njegove zablode v zvezi z enotnim južnoslovanskim jezikom. Pojasnil je paradoks, zakaj je Vuk v nasprotju z Gajem priporočil Kuzmanoviču ikavsko štokavščino, ki je slonela na govoru ljudstva v Dalmaciji. (To je jezik znanega filma *Vlak brez voznega reda*). Avtor je kritičen do Vuka in do pretiranih hrvatskih vukovcev (Maretič). Nazorno je utemeljil, zakaj je bila Vukova misel »Piši, kakor govori ljudstvo« v njegovem času napredna, danes pa da velja pravilo »Piši, kakor pišejo dobri avtorji«.

Članki o zgodovini knjižnega jezika v 19. stoletju so najboljši, najbolj znanstveno utemeljeni in teoretično dognani ter pomenijo izvirne doprinosi znanosti. Ti članki v drugem delu knjige so dragoceni ne samo za jezikoslovce, temveč tudi za literarne zgodovinarje, zlasti za proučevanje hrvatske književnosti 19. stoletja.

Prvi del knjige, ki ima naslov *Knjižni jezik danes*, se tiče jezikovne prakse. Avtor je v nekaterih člankih na začetku pojasnil svoje poglede na knjižni jezik, nato pa je obravnaval posamezna vprašanja v zvezi z akcentom, glasoslovjem, morfolgijo, sintakso, pravopisom, posameznimi besedami, tujkami in njihovo izbiro.

Osnovna oznaka tega prvega dela knjige je, da podaja znanstvene rezultate v enostavni stilizaciji. Pri tem je pokazal pisec smisel za aktualnost in zelo tenak posluh za jezik. Vidi se, da ga pomanjkljivosti bodejo v oči in da takoj nanje reagira. Zlasti je kritičen do časnikarskega jezika, ki zaradi hitrosti včasih laksno prevzema ohlapne konstrukcije in neprimerne izraze. Poleg tega kritizira napise na ulicah in celo jedilne liste in tako praktično želi vplivati na dvig kulture jezika. Njegove razlage so preproste, jasne in dobro ilustrirane s primeri, zlasti s citati iz del hrvatskih in srbskih pisateljev, tako da učinkuje neposredno in prepričljivo. Nekoliko pa moti na nekaterih mestih pedagoški ton, ki bi ga avtor v eventualni drugi izdaji knjige lahko opustil.

Jezikovni problemi so obdelani sistematično in pregledno. Čeprav razpravlja pisec včasih o delikatnih stvareh, ostaja načelen in širokosrčen, objektiven in kritičen. Tako je opozarjal tudi na napake sodelavcev *Telegrama*, torej tednika, kjer izhajajo njegovi jezikovni članki. Kot celota je knjiga koristno interpretacijsko dopolnilo slovnice in pravopisa, obenem pa temeljita korektura prejšnjih jezikovnih svetovalcev. Pisana je s toplino in ljubeznijo do jezika, zato v nji ni suhoparnega gramatiziranja, temveč izpričuje avtorjev posluh za stilistične aspekte. Njena pomembnost je tudi v tem, da je izšla v času, ko se že dolgo čuti potreba po takem pripomočku. Znani jezikovni svetovalci Tome Maretiča, Vatroslava Rožića in Nikole Andrića so namreč stari že več desetletij, jezik pa je napredoval in odkril šibkosti njihovih del. V sodobnem Lalevičevem učbeniku je kritika tudi opozorila na številne pomanjkljivosti.

Knjigi je dodana kratka spremna beseda zagrebskega docenta dr. Stjepana Babića o življenjski poti in znanstvenem delu avtorja te knjige, ki je znan tudi kot odličen bohemist in ploden prevajalec iz češčine.

Jonkejeva knjiga je zaradi solidnosti in tehtnosti znanstvenih dognanj ter živahnih praktičnih interpretacij in napotkov naletela na zelo ugoden sprejem na hrvatskem in srbskem jezikovnem področju, zanimiva pa je tudi za slovenske slaviste, ker je avtor k obravnavanju posameznih vprašanj pritegoval slovenščino in ostale slovanske jezike.

Emil Štampar

NA POTI K TORZU?

(72 knjig slovenskih klasikov)

Mnogo premalo pišemo in razpravljamo o tako pomembni izdaji, kot je zbirka Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev, ki izhaja že od leta 1946. V 18 letih izhajanja je izšlo v zbirki 72 knjig, to se pravi: povprečno 4 knjige letno. Lahko bi rekli,

da je to, gledano bodisi povprečno bodisi v celoti, kar lepa bera. V zadnjem času pa se kaže v zbirki viden zastoj (od 1961—1964 je izšlo le 5 knjig), ki nas neprijetno opozarja na možnost delnega ali popolnega torza zbirke.

Kratka analiza nam pokaže, da je bilo v zbirko uvrščenih do zdaj 15 slovenskih pisateljev in pesnikov, od katerih je zaključena izdaja le 6 avtorjev. To so (po abecednem redu): Gregorčič (urednik Koblar) — 4 knjige, Kette (urednik Koblar) — 2 knjigi, Murn (urednik Pirjevec) — 2 knjigi, Stritar (urednik Koblar) — 10 knjig, Tavčar (urednica Boršnikova) — 8 knjig in Trdina (urednik J. Logar) — 12 knjig. Po načrtu bi morala iziti ob vsakem zbranem delu tudi monografija o avtorju. S tega stališča torej tudi izdaja omenjenih avtorjev ni zaključena. Omeniti je treba, da je monografija o Gregorčiču sicer izšla, a ne pri DŽS, ampak pri SM — in tudi ne v isti obliki kot knjige zbranih del!

Med nezaključenimi avtorji so: Aškerc (urednica Boršnikova), katerega izdajanje se je ustavilo pri dveh knjigah. Zakaj ne bi ponatisnili tudi njegovih kasnejših, sicer res slabših del in dokončali izdaje, ni jasno, če upoštevamo dejstvo, da je tudi mnogo gradiva pri Levstiku, Stritarju in drugod danes le kulturnozgodovinsko zanimivo in ne estetsko. Kernik (urednik Ocvirk) je izšel v 5 knjigah. Kaže, da manjka vsaj še ena: pisma.

Izdaja Jurčiča je s smrtjo prof. dr. Mirka Rupla praktično že obstala pri 9. knjigi (spomnimo se na predvojno Prijateljstvo nedokončano izdajo Jurčiča — 5 knjig). Tu bo treba pridobiti primerne strokovnjake, ki bo ustrezno nadaljeval in zaključil Jurčiča. Neizdan je ostal v glavnem le še časnikarski del Jurčičevega opusa in njegova pisma. Ne moremo se pa strinjati z novimi izdajami posameznih knjig zbranih del, dokler delo še ni zaključeno, kot se je to zgodilo npr. s prvo knjigo Jurčiča. Še posebej ne zato, ker se izdaji prve knjige Jurčiča razlikujeta celo po obsegu. Druga izdaja iz leta 1961 se razlikuje od prve (1946) po dodatku kakih 15 strani, opombe pa so v mnogočem izpopolnjene in razširjene (od 20 strani opomb v izdaji 1946 na 44 strani v izdaji 1964). Prva knjiga Kosovela (urednik Ocvirk), ki je izšla kot prva knjiga zbirke leta 1946, je pred kratkim izšla v drugi, spremenjeni izdaji. Prva izdaja knjige je zdaj skoraj odveč, ker se bo druga knjiga navezovala na drugo izdajo. Druga izdaja Kosovela se od prve razmeroma precej razlikuje. Izpuščeno je nekaj pesmi in dodano več drugih. V celoti je teksta v drugi izdaji več le za 10 strani, pač pa so opombe narasle od 37 strani v prvi izdaji na 90 strani v drugi izdaji. Ker pomeni izdaja iz leta 1964 nadaljnjo stopnjo v uredništvu raziskovanju Kosovela, ne kaže stalnim naročnikom oziroma kupcem zbirke nič drugega, kot da si nabavijo še drugo izdajo. K podobnemu pa sili tudi že prej omenjeni primer Jurčiča!

Zbrano delo Prežihovega Voranca (urednika Druškovič in Koruza) je zastalo pri prvi knjigi, čeprav je program obetal dokaj hitro izhajanje. Izdaja Levstika, ki je zelo podrobna, je prišla do devete knjige (urednik Slodnjak). Nadaljevanje in konec bi bila prav zaželeno, saj imamo eno torzo izdajo Levstika še izpred vojne. Pri Linhartu (urednik Gspan), izšla je ena knjiga; čakamo še na prevod njegove nemško pisane zgodovine. Da je to prava kulturna dolžnost našega založništva, opozarja tudi zgodovinar prof. dr. Bogo Grafenauer v knjigi *Struktura in tehnika zgodovinske vede* (Ljubljana 1960, str. 221). Mencinger je dosegel 3 knjige in bo urednik J. Logar s četrto knjigo delo najbrž kmalu zaključil. Ustavila se je žal tudi izdaja Župančiča (urednika Pirjevec in Vidmar), in sicer pri tretji knjigi.

Nanizana dejstva hočejo opozoriti na resnično veliko škodo, ki bi nastala, če bi tako lepo zastavljena zbirka šla po sledi predvojnih izdaj klasikov, SBL itd.

Zbirki so kot monografske knjige dodane 4 knjige Prijateljstvo Slovenske kulturnopolitične zgodovine (1848—1895) v redakciji A. Ocvirka, ki je tudi glavni urednik zbirke, in D. Kermavnerja. Knjige so res primerno dopolnile za književnost mladoslovencev, čeprav seveda posameznih monografij o avtorjih ne morejo nadomestiti in so tako le izhod za silo.

Med še neizdanimi avtorji že na prvi pogled pogrešimo Prešerna (medtem že najavlja reprezentativno izdajo Prešerna ZO v Mariboru), Jenka in Cankarja. V poštrev za izdajo pridejo še drugi avtorji, vendar je trenutno pomembneje dopolniti nedokončane avtorje kot pričeti z izdajo novih.

Če povzamemo: nadvse pomembna knjižna zbirka Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev je s svojimi 72 knjigami že zdaj nedvomno dosegla pomembno poslanstvo, nujno pa je, da ga tudi nadaljuje. Vsaka koristna pobuda za razvijanje in dopolnjevanje zbirke bo prispevala k oddaljitvi od poti k torzu.

Andrijan Lah